

Напрями кластерної політики держави

Питання про ступінь втручання держави у процес кластеризації залишається дискусійним протягом декількох десятиліть. У 1999 році в дослідженні ОЕСР були визначені напрями політики держави, які можна застосовувати на рівні кластерів, щоб реагувати на провали ринку і системні

проблеми. Тоді ж були зроблені три головні висновки про те, якою повинна бути державна кластерна політика:

- кластери не створюються за бажанням держави, а повинні бути результатом дії ринкових чинників;
- державна кластерна політика не повинна бути спрямована на субсидування галузей або підприємств;
- державна кластерна політика повинна уникати прямого втручання і оперувати в основному непрямыми інструментами.

Однак, подальші дослідження спростували висновок про те, що кластери створюються ініціативно, виключно «знизу» і заходи кластерної політики повинні носити підтримуючий характер, а не проактивний. Зазначалося, що самоорганізація компаній, університетів та інших структур зустрічається досить рідко, більш розповсюдженою практикою є ініціювання кластерів на державному та регіональному рівнях. Більш того, роль державної кластерної політики постійно зростає.

Дослідження кластерної політики різних країн свідчить про те, що у 85% досліджуваних країн є національні кластерні стратегії або програми. Країни, які активно розроблюють та здійснюють такі кластерні стратегії, - Німеччина, Фінляндія, Данія, Нідерланди, Франція, Італія. Відзначимо, що у рамках ЄС кластерна політика, як правило, реалізується як складова частина інноваційної, промислової або регіональної політики. Приблизно 70% країн відносять кластерну політику до інноваційної, 25% - до регіональної політики.

Кластерний підхід надає органам влади інструментарій ефективної взаємодії з бізнесом, призводить до глибшого розуміння його характерних особливостей і тактичних завдань, дає можливість цілеспрямованого і мотивованого стратегічного планування ресурсів регіону, розвитку територій та підвищення конкурентоспроможності економіки.

При цьому держава виступає як:

- регулятор, який визначає правила взаємодії між усіма елементами кластеру (держава – бізнес – науково-освітні установи);
- гарант збереження і розвитку сприятливих умов для інвестицій, інновацій та розвитку горизонтально орієнтованих мережевих бізнес-спільнот;
- підприємець, тобто безпосередній учасник інноваційних кластерів.

В останні десятиліття все більший розвиток отримує кластерна концепція економічного розвитку і підвищення конкурентоспроможності регіонів. Зростання кількості та якості кластерів у багатьох країнах світу підтверджує життєздатність означеної моделі. Кластерний підхід надає низку переваг (інституційні, інноваційні, підвищення ефективності діяльності), за рахунок яких можливо забезпечити економічне зростання, залучення прямих іноземних інвестицій, вирішення проблеми зайнятості.

Про це свідчить досвід західноєвропейських країн, у яких роль держави у формуванні кластерів в останній час істотно зростає. Напрями та форми державної підтримки відрізняються різноманітністю. Це і пряма фінансова підтримка специфічних проектів; і зниження податкового навантаження; і інвестиції в інфраструктуру регіонів; і освіта, тренінги, маркетинг; і забезпечення мережевої взаємодії з університетами, адміністраціями, фірмами.

Залежно від того, яку роль відіграє держава у розвитку кластерів, розрізняють підтримку повного циклу і фрагментарну підтримку. У першому випадку держава, маючи довгостроковий план розвитку території або галузі діяльності, створює сприятливі умови для компаній, які виступають у ролі потенційних лідерів, локомотивів розвитку кластерів.